

RESULÜLLAH (SAV)'IN KOMŞUSU HZ.
SAFVAN B. MUATTAL (RA) ŞİMDİ BİZİM
KOMŞUMUZ

Doç. Dr. Candemir Doğan
Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
ADİYAMAN / TÜRKİYE

ÖZET

Ahlâk, inanç ve sosyal hayat düzeninin aklın idrak edemeyeceği kadar bozulduğu, yalanın doğru, zulmün hak, adaletin yok olup hakla batılın birbirine karıştığı bir hercümerç ortamında İslam zuhur etti. Tüm zıtların birleştiği hatta yer değiştirdiği, toplumda sahabe her şeyi yeniden yerine yerleştirdi. İslam'a ilk sahip çıkan sahabeler; doğru ile yalan, adalet ile zulmün arasını yeniden asla bir daha karışmamak üzere doğu ile batı kadar birbirinden uzaklaştırdılar. Bu seçkin toplumun bir üyesi olan Hz. Safvan b. Muattal (ra)'ın hayat hikâyesinin çok kısa bir kesitini sunmaya çalışan bir bildiridir.

ABSTRACT

Those were the times when the dignity has been spoiled, the faith has been perished, public morals have been deteriorated, blatant injustice was unbearable, tyranny and cruelty was connived. In such a society Islam had emerged, The Companions of Prophet Muhammed (pbuh) had replaced the wrong with the right. The first Companions, As Sabiqoon Al Awaloon, had terminated tyranny and secured the justice. This paper presents a small section of his life, Safvan b. Muattal, one of the members of this distinguished society.

1. Resulüllah (sav) ve Ashabı

Hz. Peygamber (sav)'i gören, ona iman edip az dahi olsa sohbetine eren, onu dinleyen, ona verdiği sözünde duran ve ona imanı üzere vefat eden mümin kimseler sahabe-i kiram efendilerimizdir. (İbn Hacer, el-İsâbe, 1/7) Allah Resul (sav)'ünün mübarek iklimi içine giren ve o iklimden kalbine ve ruhuna ilhamlar akseden, kısa bir süre de olsa onun nurlu ikliminden istifade edip vefa içinde Rahmana kavuşan her mümin sahabidir.

İslâm'ın ilk ve en faziletli öncüleri olan sahabe, Yüce Allah'ın seçkin, en güzel erişilemez üstün niteliklerle donattığı topluluktur. Sahabe hem zaman hem de fazilet bakımından öndedir. Allah (cc)'ın nebisini gören ve ondan ilim, terbiye ve fazileti öğrenen nesildir. Sahabe, Kur'an-ı Kerim'in nüzulüne şahit olmuşlardır. Allah onlarla İslâm'ı aziz, küfrü de zelil yapmıştır. Onlar, canlarını ve mallarını Allah yoluna severek feda etmişlerdir. Bunun için yerlerinden yurtlarından, işlerinden güçlerinden, çoluk çocuklarından, ana, baba ve akrabalarından ayrı düşmüşlerdir. Resulüllah'a en yüce saygıyı göstermiş ve uğrunda her şeylerini feda etmişlerdir.

Allah (cc), sahabileri Kur'an-Kerim'de anıp övmüştür. Ondan önce indirdiği Tevrat ve İncil'de de yine onlardan takdirle bahsetmiştir. *“Muhammed Allah'ın Resul'üdür. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûa varırken ve secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar; filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesinin üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekenlerin de çok hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelenendirir. Allah, onlardan inanıp iyi iş yapanlara mağfiret ve büyük bir mükâfat vaat etmiştir.”* (Fetih Suresi, 48/29)

Yine Kur'an-Kerim'in pek çok yerinde Muhacir ve Ensar yüceltilir: *“Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerinden önce tutarlar. Nefsinin tamahkârlığından korunabilmiş kimseler, işte onlar saadete erenlerdir.”* (Haşr Suresi, 59/8-9)

2. Ashabın Kendi Aralarındaki Dereceleri

Sahabenin kendi aralarında dereceleri vardır. Doğal olarak her sahabi farklı bir sıfatta zirveye çıkmıştır. Meşakkat, mihnet ve çile yıllarında iman edenler, hicretten ve fetihten sonra iman edenlerden daha çok üstün meziyetler kazanmışlardır. Ayetler de muhacir ve ensarın ilklerinin üstünlüklerinden bahseder. (Tevbe Suresi, 9/100) Mekke'nin fetihten önce infak edip savaşanların, fetihten sonra infak edip savaşanlardan daha üstün bir dereceye sahip oldukları Kur'an-ı Kerim'de anlatılır. (Hadîd Suresi, 57/10)

Sahabenin kendi arasındaki derece farkı, Hz. Peygamber (sav)'in bazı tercihlerinde de görülür: Hz. Halid (ra), Hz. Ammar b. Yâsir'i incittiğinde Resulullah, onu azarladı. (Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/89-90; İbn Esîr, Üsdü'l-gâbe, 4/132) Hz. Halid'in sâbikûn-u evvelûn denilen en önde olanlardan bir başkasıyla benzer bir tartışma yapınca yine aynı tepkiyle: *“Benim ahabıma ilişmeyiniz”*, demiştir. (Müslim, Fedailü's-sahabe 222; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/266) Bir defasında Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'i incitince, Resulullah (sav), Hz. Ömer'e kaşlarını çatarak: *“Hepiniz beni inkâr ettiğiniz zaman o beni tasdik etti. Ashabımı bana bırakmalı değil miydiniz?”*, uyarısını yapmıştı. (Buhârî, Tefsir; 7/ 3)

Kıyamete kadar gelecek bütün mümin nesillerden hiçbiri, Ashaba mensup hiçbir kimseye karşı fazilet noktasında üstünlük iddia etmez. Onların üstünlükleri bizzat Kur'an-ı

Kerîm ve Hz. Peygamber (sav) tarafından tebci edilmıştır. Ashab (ra), özel ve kişisel faziletler açısından aralarında dereceleme yapılsa da sahabelik faziletinde hepsi birdir ve yetiştirilemezdir. Sahabenin kendi aralarındaki fazilet dereceleriyle ilgili yapılan sınıflama ve kabul göreni Hâkim en-Nîsâbûrî tarafından yapılmıştır. Ona göre sahabe şu on iki tabakaya ayırır:

1. Raşit Halifeler ile onlarla ilk iman edenler, Aşere-i Mübeşşere ve diğer altı sahabi.
2. Dârü'l-Erkam ashabı, Hz. Ömer'den önce iman edip imanlarını gizleyenler.
3. Habeşistan'a hicret etmiş olanlar.
4. Birinci Akabe biatında bulunanlar.
5. İkinci Akabe biatında bulunanlar.
6. Resulüllah (sav)'e Kûba'dan Medine'ye teşrifinden önce yetişen ilk muhacirler.
7. Bedir savaşına katılan ashap.
8. Bedir'le Hudeybiye anlaşması arasında hicret edenler.
9. Rıdvan biatına katılan sahabeler.
10. Halid b. Velid, Amr İbn Âs gibi Rıdvan Beyatiyle Mekke fethi arasında hicret edenler.
11. Fetih'ten sonra Müslüman olanlar.
12. Mekke'nin fethi ile Veda Haccına kadar Efendimizi görmüş olan çocuklar. (Hâkim, Ma'rifet-ü ulûmi'l-hadis, 22-24)

Hz. Peygamber (sav), Sahabenin büyüklüğünü ve ümmete muktedâbih olduklarını şu hadiste anlatır: *“Yüce Allah kendisine kullukla sorumlu tutuklarının kalplerine baktı, baktı da Hz. Muhammed (sav)'i seçti ve mahlûkatına nebi olarak gönderdi. Sonra kulların kalplerine bir daha baktı ve ona ümmet olacak ashabı seçti. Onları dininin yardımcıları ve peygamberinin vezirleri yaptı.”* (Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/391)

"Ashabıma dil uzatmayın. Nefsimi elinde tutan Zat-ı Zülcelâl'e yemin ederim ki, sizden birisi Uhud Dağı kadar altın sadaka olarak verse yine de onlardan birinin bir müdd, (18 litre) hatta yarım müdd miktarındaki harcamasına sevapça ulaşamazsınız." (İbrahim Canan, Kütüb-

i Sitte Muhtasarı ve Şerhi, 1/523) "Ashabım hakkında Allah'tan korkun. Onları kendinize hedef edinmeyin. Kim onları severse bu bana olan sevgisi içindir, kim de onlara buğz ederse bu da bana olan buğzu sebebiyledir. Onları kim incitirse beni incitmiş olur. Beni inciten de Allah'ı incitir. Allah'ı incitenin ise belası yakındır." (Canan, 1/525)

Kur'an-Kerim ve hadis-i şerifler, en kesin bir dil ile sahabeyi adalet sıfatıyla niteler. Sahabeden hiç biri, Allah'ın dürüst saymasından sonra, yaratıklardan birinin dürüst saymasına ihtiyacı yoktur. Dürüstlüğüne dil uzatılsa da asla onların dürüstlüğüne bir zarar veremez. Hatta onlar hakkında Kur'an-Kerim ve hadis-i şeriflerden deliller olmamış olsa bile, onların hicret, cihat, İslâm'a yardım, can ve mallarını bu yolda harcamaları, ata ve evlatlarını müşrik oldukları için öldürmeleri, din için birbirlerine gösterdikleri hayranlık, iman ve yakînde ortaya koydukları olağanüstü fedakârlık yeterlidir. Yaşadıkları hayat, fiilen içinde buldukları sayısız haller, davalarında dürüst olduklarına kesin kanıttır. Sonra gelenler onları dürüstleme, nezih olduklarını kabul veya onları tezkiye etme durumunda değillerdir. Bütün âlimler, tüm fakihler onların tüm insanlardan daha efdâl olduklarını kabul ederler. (Canan, 1/525)

Hz. Ömer (ra) Resulullah (sav)'ın şöyle buyurduğunu anlatmıştır: *"Ashabımın benden sonra ihtilaf edeceği şeyler hakkında Rabbime sordum. Allah celle şânuhu şu vahiyde bulundu: "Ey Muhammed! Senin Ashabın benim katımda gökteki yıldızlar gibidir. Bazısı bazısından daha parlaktır. Kim onların ihtilaf ettikleri şeyden herhangi birini esas alırsa, o benim yanımda hidayet üzeredir." (Canan, 1/524)*

3. Ashabi Yücelten Özellikler

Hz. Cabir (ra) Resulullah (sav)'ın şöyle dediğini nakletmiştir: *"Cenab-ı Hak, Ashabımı nebiler ve peygamberler hâriç bütün cin ve inse tercih etmiş, üstün tutmuştur." (Canan, 1/524)* Sahabeyi bu dereceye yükselten, şu üç özelliği taşımasıdır.

Birincisi: Resulullah (sav)'ın sohbeti öyle bir iksirdir ki, bir an onunla şereflenen kimse senelerce çok samimi arkadaşlık yapmış gibi hemen onunla kaynaşır. Hayatında hiç duymadığı, bilmediği yeni dinin prensiplerini bir anda kavrayıp öğrenir. Onunla sohbet insanın ruhunu temizler. Onun güzelliklerinin anlık yansımasıyla muhatabı kısa sürede değişip güzelleşir. Ondaki yansıyan ruhi yücelik muhatapta meydana getirdiği benzeşim ve değişim hemen cisimleşir. Bu etkileşim nedeniyle sahabe en kısa sürede yüce ahlâkla ahlâklanarak en yüce dereceye yükselmiştir. Sahabenin dostluk ve samimiyetle çok hızlı kazandığı yüce ahlâk nedeniyle onlara sahabe denilmiştir.

İkincisi: Araplar, âdetleri gereği vahşet ve katılıkta kızını diri diri toprağa gömecek kadar katı ve acımasız kalpliydiler. Bu nitelikte bir bedevi, Resulüllah (sav)'in sohbetine katılarak ona sahabi olunca bir karıncaya ayağını basamayacak kadar şefkat ve merhamet abidesine dönüşüvermiştir. Hatta bununla da kalmayarak onun dininin esaslarını bilen, yaşayan ve öğreten bir davetçi olarak görev almaya başlamışlardır. Tam anlamıyla şer ve bâtılın çirkinliğinden bir anda sıyrılarak, birden bire tamamen onun aksi olan hayır ve hak yolda en güzel bir şekle dönüşüvermeleri akıl ve sebeplerle açıklanabilecek türden değildir.

Üçüncüsü: Ashapta yalan ile doğru birbirinden o kadar uzaklaşmıştır ki doğu ile batı gibi asla bir araya gelmeleri imkânsız olmuştu. Şer ile hayır da o kadar birbirine zıtlaşmıştı ki âdeta gece ile gündüz gibi olmuştu. İşte sahabe bu ayrışımın insanıdır ve bunu kısa bir sohbetle gerçekleştirmiştir. En hızlı bir biçimde fitratın en yüce değerlerine ve ahlâkın en ulvi güzelliklerine erivermiştir. Onların iftihar ettikleri ulvî izzet ve ahlâki güzellikleri bırakarak bir daha yalanın iğrenç çukurlarına dönmeleri asla mümkün değildir. Bunun için onlarda erdem ve ahlâk hızla çok önemli bir seciye haline gelmiştir. Aslında onların toplumunda inanan veya inkâr eden herkes bu müthiş değişimin başarı veya başarısızlığını nasıl sonuçlanacağını büyük bir merakla beklemekteydi ve katlanarak büyüyen başarı herkesi şaşırmıştır.

Ashap; herkesin gayesi olan toplumdaki sosyal statü, kaba kuvvet, yalan, aldatma ve çalma gibi tüm kötülüklerden yırtıcı bir aslandan kaçır gibi kaçtılar. İmanla kazandıkları yüce seciyeleri, ulvi fikirleri ve şerefli vazifeleri uğruna, en dayanılmaz işkencelere, azaplara hatta ölümlere dahi katlandılar. Belli ki onlar dünya hayatının geçiciliğini çok iyi, görüyor gibi kavramışlar ve ebedi hayatın mutluluğu uğruna her türlü eza ve cefaya sabırla katlanmışlar. Fıtratı kirlerden arındırarak doğruluğa, hakka ve Rabbe imana yeniden tertemiz bir ruhla dönmüşlerdir. Zaten onlar, fitratlarını ilk safiyetine döndürerek, seciyelerini yücelterek sahabe oldular.

Ahlâk, inanç ve sosyal hayat düzeninin akıllara ziyan derecesinde bozulduğu Mekke'de doğru ile yalan arasındaki zıtlık nerdeyse aynı çizgiye gelmişti. Bir bakıma doğru ile yalancı birlikte, yan yana yaşar hale gelmişti. Hatta bu iki zıt mizaç birlikte aynı anda ve aynı ağızdan çıkabilir olmuştu. Yalanın o iğrenç çirkinliği gururla ortaya saçılırken doğruluğun parlak güzelliği örtülerek saklanmaya çalışılıyordu. İffet ile fuhuş aynı şahısta bulunmakta, fahişeler fuhuşu iffetli bir iş olarak yapmaktaydılar. Nerdeyse neyin ak neyin kara olduğu bilinmeyecek kadar her şeyin karanlığa gömüldüğü ortamın ak insanlarıdır sahabe ve onun için uludur.

Ensar-muhacir kardeşliği insanlık tarihinde tek bir defa olan bir kardeşlik örneğidir. Yurtlarını, yuvalarını terk ederek hicret eden muhacire, ensar bağrılarını açmış kucaklamış, onları o günkü imkânlarının en iyisiyle barındırmışlardır. O nasıl barındırma, o nasıl kucak açmak ki kendi aç yatmış misafirine ikram etmiş, iki eşi olanlar birini muhacir kardeşine teklif edecek kadar fedakârlıkta bulunmuşlardır. Bu gününün insanının değil yapmak, kavramakta dahi zorlandığı bir insanlık dersi vermişlerdir.

Sahabe-i Kiram, Allah ve Resulüne verdiği sözden asla dönmemiş, sadakatlerinden zerre kadar taviz vermemişlerdir. Canlarını ve mallarını Allah yolunda seve seve feda etmişler. Vücutları lime lime doğranırcasına şehadete koşmuşlar kefenleri dahi kalmayınca kadar mallarını tasadduk etmişlerdir. İşte Hz. Hamza (ra), işte Hz Enes (ra), gaybın perdesi açılrsa da görünse yakinim artmayacak diyecek kadar imanları hiç ama hiç sarsılmayan her biri bir yıldızdır. Onlar ümmet içinde en temiz kalpli, kullukta en ileri ve dosdoğru olanlardır, sadece ahireti düşünürler dünya umurlarında değildir. İnanmış, tasdik ettik ve teslim olduk “*Ey Resulümüz*” diyerek, teslimiyetin en azami örneğini bizzat yaşamış ve yaşanmasına ortam hazırlamışlardır.

Ashaba hayranlığını ve onların derecelerini Mevlânâ Câmî, anlatırken, sahabeyi yücelerin en yücesine yükseltir ve onlar karşısında en yüce tevazuunu kendisine istimdat vesilesi yaparak şu meşhur yakarışını dile getirir:

“Yâ Resulüllah, nasıl olur ki Ashab-ı Kehf’in köpeği, senin ashabinla beraber Cennete girsin? O Cennette, ben Cehennemde revâ mıdır bu? O Kehf Ashabının köpeği, ben senin ashabının...” (Sözler, 515)

Tevrat, İncil ve Kur’an-ı Kerim’in övgü ve methiyle şereflenen sahâbilere faziletlerin tümünü birden kapsama noktasından asla yetişilemez. Çünkü sahabenin peygamberlerden sonra insanların en efdali olduğu, ehlisünnetin icmâsıyla kesin bir hükümdür. Bu durum sûre-i fethin sonunda övgü dolu sözlerle Rabb’in nitelemesi, üstünlüklerinin tartışmasız kabulünün gerektiğini çok açık gösterir. Çünkü bir an Resulüllah (sav)’ın sohbetine mazhar bir kimse senelerce arkadaşlık yapmış gibi kaynaşır. Onun anlattığı her şeyi bir anda kavırıyor. Çünkü onunla sohbette ruhu temizleme, onun güzellikleriyle boyanma ve ondan yansıyan yücelik, benzeşimle kişide hemen cisimleşiyor.

Sahabeler, bütün hissiyatları uyanık ve letâifi uyanık olarak imanın nuru ve Cenab-ı Hakk’ı (cc) şanına lââyık kapsamlı ifadelerle andıklarında, o olan mübarek kelimeleri

söylediklerinde kelimeyi bütün anlamıyla söyler ve bütün latifeleriyle hisse alırlardı. Ancak sahabenin yaşadığı infilâk ve inkılâptan sonra, git gide letâif uykuya ve havâs o gerçekler karşısında gaflete düşüp, o mübarek kelimeler, meyveler gibi, git gide ülfet perdesiyle letafetini ve taravetini kaybetmiştir. Nübüvvet velâyete göre durumu, güneşin aynada görünen güneşin durumu gibidir. Nübüvvetin velâyete yüksekliği gibi Nübüvvetin hademeleri ve o güneşin yıldızları olan sahâbiler de velâyet salihlerinin derecesinin o kadar yüksekinde olduğundan dolayı sahabenin kazandığı fazilet ve makama yetişilemez.

4. Kalbi Çok Güzel Olan Sahabi Safvan b. Muattal (ra)

Safvan b. Muattal (ra) Beni Süleym kabilesindedir. Beni Süleym, Arap Yarımadasının kuzeyindeki Hicaz bölgesinden başlayan, güneydeki Necid bölgesine uzanan dağların yükseldiği ve orta yerinde el-Kamil kenti olan bölgeyi yurt edinmiştir. el-Kamil, Mekke'ye dört gün, Medine'ye de on günlük bir uzaklıkta olan bir coğrafi konumdadır. (Abdullah b. Muhammed b. Humeys, Mu'cemu'l-Yemame, 2/304)

Beni Süleym, Arap kabilelerinin en eski ve en büyüklerinden birdir. Kabilenin soy ağacı, Hz. Salih (as)'ın kavmi Âd'e, ondan da Hz. İbrahim (as)'e, ondan da Hz. Âdem'in oğlu Şit (as)'e uzandığı bilgisi kaynakların çoğunda yer alır. Coğrafi yerinden dolayı Beni Süleym'in tarih boyunca Mekke ile hem ticari hem de siyasi güçlü ilişkileri olmuştur.

Safvan b. Muattal (ra) çok temiz bir gençlik dönemi yaşadı. Kaynaklar ayrıntılı bir bilgi vermese de onun hayatı bir bütün olarak değerlendirildiğinde çok genç yaşta ve kendi isteğiyle Medine'ye gelerek Müslüman olduğunu anlamak mümkündür. İslam'a girişinden Beni Mustalik (Müreysi) Gazvesi dönüşü sırasında münafıkların düzmecesi “*ifk*” iftirasına kadar kendi halinde ve Resulüllah'ın yakın çevresinde yaşayan biriydi. Ancak “*ifk*” iftirasından sonra Samsat'ta şehadetine kadar hep etkin görevler yüklenmiş ünlü bir sahabidir. (İbn Hişam, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Kahire 1996)

Safvân, doğup büyüdüğü Serat Sıradağları bölgesinin sert tabiatı, kişiliğinin oluşmasında etkili olmuş ve sert mizaçlı, özgür ruhlu, mert yaratılışlı, yüce gönüllü, yiğit ve bahadır kişilikli biri olarak yetişmiştir. Safvân (ra)'ın sert mizaçlı oluşu, Hz. Peygamber (sav)'e şikâyetlere konu edildiğinde: “*Safvân diliyle sizi üzse de onun kalbi çok güzeldir. Safvân'a dokunmayın! O, Allah ve Resulünü çok sever*”, buyururlardı. (Buhari, Megazi, 38)

Safvân (ra) bir sefer esnasında son derece acıkmış ve halsiz düşmüştü. Ordunun yemek sorumlusu, arkadaşından hurma istemiş o da; Resulullah ve ashabı gelinceye kadar veremem, onları beklemen gerekir diyerek bekletmek istemişti. Ancak o açlığını yatıştırarak kadar da olsa az bir şey vermesi için direnince tartışma konusu olmuştu. Bu durumdan Hz. Peygamber (sav)'e haberdar olunca, Safvân'ın isterse sefere katılmadan geri dönebileceği iznini vermişti.

Ancak Safvân, izine rağmen geri dönme yerine, sefere katılmayı şiddetle istemiş ve tekrar sefere kabulü için gece boyunca kafilenin etrafında dolanıp durmuştu. Sonunda Hz. Ali (ra); Safvân'ın bu olaydan çok üzgün olduğunu ve bu yüzden kendilerinin de onun aşırı üzüntülü halinden rahatsız olduklarını, Hz. Peygamber Efendimize anlattılar. Hz. Peygamber de bu nazlı sahabisinin üzülmesine dayanamayarak onu, kendileriyle kalıp sefere katılmasına izin vermiştir.

Safvân b. Muattal (ra) çok faziletli, yüksek ahlâki değerlere sahip, kahraman ruhlu, iyi huylu, güzel ahlâklı ve temiz seciyeli bir sahabidir. Onun duygu, tutum ve davranış biçimini, Efendimiz (sav)'in '*hayırlı*' birisiydi şeklinde veciz bir ifadeyle özetler. Savaşta ayağının kırılıp, ağır yaralı olmasına rağmen; son nefesine kadar, bu haliyle savaşmaya devam ederek şehit olduğu, onun iman gücünü ve kahramanlığını en güzel anlatan bir olay olarak bilinir.

Safvân b. Muattal, fazilette on iki tabakaya ayrılan sahabenin Halid b. Velid ve Amr b. Âs'ın da içinde bulunduğu onuncu tabakasında yer alır. Çünkü o, Rıdvan Biati ile Mekke'nin fethi arasında Beni Süleym yurdundan Medine'ye gelerek kendi arzusuyla Müslüman olan ve hep bir asker olarak gazvelere katılan biridir. (İbnu Esir, Üsdü'l-Ğabe fi Ma'rifeti's-Sahabe, Beyrut 1989, 2/412-413)

5. Safvan b. Muattal Beni Mustalik (Müreysi) Gazvesinde

Beni Mustalik kabilesi, Necid yakınında, Medine'ye dokuz günlük bir mesafede otururdu. Mekke ile Medine arasında önemli bir liman şehri olan Râbiğ, Usfân ve Râhatüferva Beni Mustalik şehirleridir. Kureyş'i destekleyen Beni Mustalik reisi, Haris b. Ebû Dirâr, Medine'ye saldırarak Hz. Peygamber (sav)'i öldürme planları yaptı. Kureyşlilerin başaramadıklarını kendisinin başaracağını iddia ederek etraftaki zayıf kabileleri korkutmaya ve onlara hakaret ederek savaşa katılmaya tahrik etti. İslâm'ın yayılmasını engellemek için savaş malzemeleri satın alarak tüm müttefiklerinden asker topladı. Müreysî suyu başında karargâh kurdu. (Abdullah b. Muhammed b. Humeys, Mu'cemu'l-Yemame, 1/436)

Peygamberimiz (sav), bu haberi alınca hızla hazırlıkları tamamlayarak Medine’de Zeyd b. Harise’yi yerine kaymakam olarak bıraktı. Bizzat ordu komutasını eline aldı. Muhacirlerin bayrağını Ebû Bekir (ra)’e, Ensarın bayrağını da Sâd b. Ubâde’ye verdi. Mekkeli olmayan müşriklerle yapılan bu ilk gazvede İslam ordusu, otuzu süvari yedi yüz kişiden oluşan orduyla hareket etti. (İbn Kesir, 4/163)

Beni Mustalik Gazvesi yirmi sekiz gün sürdü. Şaban ayının başında sefere çıkıldı, Ramazan ayının başında Medine’ye dönüldü. Beni Mustalik savaşının çok şiddetli olmayacağını bilen münafıklar, ganimet elde etmek için çok miktarda katıldılar. Beklendiği gibi Beni Mustalik Gazvesinde yedi yüz esirin yanı sıra iki bin deve, beş bin koyun ganimet alındı. (İbn Hişam, 2/271-276)

Beni Mustalik Gazvesine Abdullah b. Ubey b. Selûl’ün çok sayıda münafıkla organizeli katılması, hiç beklenmemdik bazı olayların olacağını da akla getiriyordu. Ancak içlerinde Hz. Peygamber (sav), Ensar ve Muhacir olan bir toplumda İslam kardeşliğine zarar getirecek bir davranış beklenmiyordu.

Bir gün Hâlid b. Velid (ra) Hz. Peygamber (sav)’e: Ya Resulüllah, diliyle söylediği kalbindekine hiç uymayan, fakat buna rağmen namaz kılan ne çok insan var, diyerek, kinayeli olarak münafıkların çokluğundan şikâyet etmişti. Münafıklar her zaman Hz. Peygambere “*Ey Allah’ın Resülü*” diye hitap eder ve müminlerle birlikte namaz kılar ve onların içinde biriymiş gibi yaşarlardı.

6. Muhacir - Ensar Gerginliği (Radiyallahü Aleyhim Ecmaîn)

İslam’a yaptıkları eşsiz fedakârlıklardan dolayı Allah (cc) Muhacirler ile Ensarları över: “*Muhacir, Ensar ve onlara iyi yolda tabi olanlardan ilk önce koşanlardan Allah hoşnut olmuştur. Onlar da Allah’tan hoşnut olmuşlardır.*” (Tevbe Suresi, 9/100)

Sefer boyunca Hz. Ömer’in atına seyislik yapan Gıfâr kabilesi Muhacirlerden Cahcah b. Mes’ud ile Medineli, Ensar olmayan, ancak Hazrec’in Beni Salim kolunun müttefiki olduğundan Ensar’dan sayılan Cüheyneli Sinan b. Veber kuyudan su çekerken kovaları karıştı ve sığağın da etkisiyle basit bir tartışma çıktı. Cahcah, Abdullah b. Ubey b. Selûl’ün müttefiki olan Sinan’a vurunca yüzünden kan aktı. Sinan: “*Yetiş ey Ensar topluluğu!*” diye bağırdı. Cahcah da: “*Yetişin ey Muhacir topluluğu!*” diye bağırınca bir anda fitne patlak verdi. (İbnu Esîr, 2/427)

Cahcah'ın Muhacir, Sinan'ın da Ensar'ı çağırmasıyla dışardan gelen maksatlı müdahaleyle olay basitlikten çıktı, ciddi bir gerilime dönüştü. Neredeyse taraflar kılıçlarına davranma noktasına geldiler. Hz. Peygamber (sav)'in kargaşayı fark ederek müdahalesiyle hemen olay yatıştı. Hz. Peygamber (sav)'in: “*Bırakın şu Cahiliye adetlerini*”, demesiyle tartışmaya karışan ensar ve muhacirler büyük bir edeple susup pişmanlık gösterdiler. (Vakıdî, 1/949)

Abdullah b. Ubey, bulduğu bu fırsatı çok iyi değerlendirdi. Sükûnetle yatışmasına hiç razı olmadı çeşitli bahaneler uydurarak ensar ile muhacir arasındaki insanlığın yüz akı kardeşliğe de dil uzattı. “*Ey ensar bu, sizin kendi kendinize yaptığınız bir kötülüktür. Siz muhacirleri kendi şehirlerinize yerleştirdiniz, bağlarınızı, bahçelerinizi onlara peşkeş çektiniz, şehrinizi onlarla bölüştünüz! Zorla size yeten mallarınıza bir de onlara ortak yaptınız, her şeyinizi paylaştınız, yardım ettiniz. Artık onlar zenginleştiler, siz fakirleştiniz. Vallahi, eğer siz elinizdekilerden onları mahrum etseydiniz, elbette sizin yurdunuzdan başka topraklara giderlerdi.*” (Tefsir-i Suyutî, 6/223)

“*Onları gördüğünde dıştan hoşuna gider. Konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar elbise giydirilmiş kereste gibidir. Her çığlığı kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar, düşmandır, onlardan uzak dur. Allah onları kahretsin, nasıl da yalan söylüyorlar.*” (Münâfikûn Suresi, 63/4)

“*Medine'ye dönersek, güçlü olan, zayıf olanı oradan çıkaracaktır, diyorlar. Oysa güç Allah'a, Resulüne ve müminlere aittir. Fakat münafıklar bilmezler.*” (Münâfikûn Suresi, 63/8)

İbn Ubey'in yalancılığının ayetle açıklanması herkesin şiddetli tepkisini çekmişti. Artık halk arasında ona güven kalmamış, herkesin gözünde yalancı, müfteri ve münafık olduğundan âdeta liderlik yüceliği, yerini küçüklük çukuruna bırakmıştı. Hz. Peygamber (sav), bu olaylar üzerine meselenin konuşulup tekrar tartışılacağı endişesiyle orduya konuşma yasağı getirdi. Bununla da kalmayarak konaklamadan çok hızlı zorunlu yürüme emri verdi. Tüm bu sıkıntılar karşısında ordu manen ve maddeten o kadar yorulmuştu ki artık yürüme güçleri hiç kalmamıştı. Konaklamayla birlikte derin uykuya dalmaları bir oldu.

Gazveden dönüş yolunda Ensar ile Muhacirler arasında yaşanan gerginlikten dolayı münafıkların dedikodusunu engellemek için ordu alışımlıktan daha hızlı ve az dinlenme vererek dönüyordu. Yaklaşık otuz saat süren bir yolculuk sonunda asker çok yorulduğundan Medine'ye yakın bir yerde konaklanmak zorunda kalındı. Belirli bir konak yeri olmadığından da burada su

yoktu ve sabah namazından önce ordu hareket ederek, subaşına yetişip orada sabah namazını kılmak için aceleyle hareket etti ve hızla ilerledi.

7. İfk Karamanı: Hz. Safvân b. Muattal (ra)

Resulüllah'ın yanında Safvân b. Muattal'ın kısa sürede kazandığı derece ve güven, onun iman ve teslimiyetindeki samimiyeti gösterir. Resulüllah onun bu samimiyetini; *“bırakın Safvân b. Muattal'ı, o Allah ve Resulünü seviyor”* cümlesiyle ifade eder. Bununla Hz. Peygamber (sav), Safvân b. Muattal'ın yüreğinde taşıdığı muhlis Allah ve Resulü sevgisinin hatalarını engelleyeceğini, basit hataların da yüce hasletini gölgelememesi gerektiğini anlatır.

Hz. Peygamber (sav), Safvân b. Muattal hakkında gelen şikâyetleri hep müsamaha karşılamış ve onun hakkında daima hüsnü zan etmiştir. Hz. Peygamber (sav) hep Safvân b. Muattal'ı savunmuştur. Hatta bu tutumu ifk olayında Hz. Aişe (ranha)'yı tezkiye ettiği aynı cümle ve sözlerle onu da tezkiye ederek de göstermiştir.

Safvân b. Muattal'ın bir savaş sırasında şiir söyleyerek birisine tarizde bulunduğu, Hz. Peygamber'e şikâyet edildiğinde; Hz. Peygamber (sav), her zaman onun hakkında yaptığı gibi konuyu detaylı incelemeden onun hakkında şöyle demiştir: *“Safvân b. Muattal'a dokunmayın, çünkü o sert sözlü, sivri dilli biri olsa da, kalbi bütünüyle iyilikle doludur.”* (el-İsabe, 2/191)

Hz. Peygamber (sav)'in Safvân (ra) hakkındaki bu ifadesi; Safvân b. Muattal'ın sözü-özü bir, iman-davranış bütünlüğü olan, gizlisi-açığı aynı olan dürüst biri olduğunu açıklar. Onun açık sözlü ve kalpli karakteri, ifk olayında Hassan b. Sabit'e karşı ilişkilerinde izlediği davranışlarında da görülür. Hz. Peygamber de her yeri geldiğinde Safvân b. Muattal'ın açık sözlü, açık kalpli mert bir kişiliğe sahip olarak tanıtmıştır.

Beni Mustalik Gazvesi dönüşü ordu geceyi geçirmek üzere Medine yakınlarında konakladı. Hz. Aişe (ranha) tuvalet için ordugâhtan uzaklaştı, döndüğünde gerdanlığını kaybettiğini fark etti. Kimseye haber vermeden ordugâhtan tekrar ayrılarak şafak vakti gerdanlığı aramaya gitti. Gerdanlığı buldu ancak geri döndüğünde tüm kervan onun devesi üzerindeki hevdecinde olduğunu sanarak yola çıkmışlardı. Kendisi küçük ve zayıf olduğundan boş hevdeci içinde olmadığını fark etmeden deveye yüklemişler. (Müslim, Tevbe, 56/2770)

Hz. Aişe geri döneceklerini umarak konaklama yerinde beklemeye başladı ve oturduğu yerde uyuyakaldı. Ordunun artçı muhafızlarından Safvan bin Muattal güzergâhı üzerinde Aişe'ye rastladı. İstirca edip *“Biz Allah'ın kullarıyız ve Allah'a döneceğiz”* deyip başka bir söz

söylemeden Aişe'yi devesine bindirdi ve kendisi de yürüyerek kervanı bir sonraki konak yerinde yakaladılar. (İbn Hişam, es-Sîre, 2/298) Bunu fırsat bilen münafıklar Hz. Aişe (ranha)'ye iftirada bulundular ve bunu etrafa yaydılar.

Beni Mustalik Gazvesi dönüşü Aişe rahatsızlandı ve evde istirahat etmeye başladı. İftira bir süre Hz. Peygamber, Hz. Aişe ve aile fertlerinin kulağına gitmedi. Hz. Peygamber, iddiaları duyunca Aişe'ye soğuk davranmaya başladı, ancak Aişe bu soğukluğun nedenini bilmiyordu. Aişe olayı duyduğunda babasının evine gitti. Hz. Ebu Bekir'in tüm ev halkı olanlar nedeniyle gece gündüz ağlıyorlardı. (el-Tibyan, 7/415) Aişe'nin ifadesiyle *"Eğer yemin etsem inanmazsın ve eğer anlatsam günahsızlığımı kabul etmezsin."* (Ahmet b. Hanbel, Müsned, 6/194) ıstırabı içinde yaklaşık bir ay kıvrandılar.

Sonunda Aişe'nin masumiyetini aklayan, iftirayı duyup sessiz kalanları eleştiren, iftirayı yayanların cezalandırılmasını isteyen Nur suresi ayetleri nazil oldu. *"O ağır iftirayı uyduranlar, sizin içinizden bir güruhtur. Bu iftirayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın. Aksine o sizin için bir hayırdır. Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden (elebaşılık ederek) o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır. (Nur Suresi, 24/11) " ...Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leriniz hakkında iyi zan besleyip de, "Bu apaçık bir iftiradır" deseydiniz ya! Onlar (iftiracılar) bu iddialarına dair dört şahit getirselerdiler ya! Mademki şahit getirmediler; işte onlar Allah yanında yalancılardan ta kendileridir..." (Nur Suresi, 24/12,13)*

Hassan bin Sâbit, Hamne binti Caş ve Mistah b. Üsâse münafıkların dedikoduları yaydıklarından birer defa şerî had cezası uygulandı. Abdullah b. Ubey, iftira atıp yaydığından iki defa şerî had cezasına çarptırıldı. (el-Tibyan, 5/415)

Hız. Safvân b. Muattal, gencecik bir delikanlı, Resulullah (sav)'ın hizmetinde iman tam tadını çıkarma çabasıdadır. Ancak engelsiz, çilesiz, şeytanın müdahalesi olmadan rahat ve rehavet içinde bu olur mu? Bunun olamayacağını işte ayet anlatıyor. *"Kulumuz Eyyüb 'ü de hatırla! Hani o Rabbine: - Ya Rabbi, şeytan bana bir yorgunluk ve işkence dokundurdu, diye yalvarmıştı."* (Sâd Suresi, 38/41) Allah'ın sabırlı nebisinin şikâyeti şeytandan olursa Safvân'ın hali nice olur?

İftira atılmasına sonra da yaygarasının yapılmasına, hiç-bir günahı yok ve her şeyden habersiz iken, kimsenin yüzüne bakamaz hale getirilmesine imanının gücüyle zorla dayanıyordu. Ancak herkesten gördüğü hakaretler dayanılmaz olunca zalimlere karşı hakkını

savunma, haksızlığı engelleme düşüncesiyle hakkını kendi gücüyle korumaya karar verdi. Aklına ilk gelen çok sevdiği Resulüllah'ın yanında ikram gören kendisi gibi garip arkadaşı Cuayl b. Süraka oldu. Kalbi İslam'a ısındırılanların malları, Huneyn ganimetleriyle daha da çoğaltılırken, Cuayl'in de izzeti yüceltilmişti. Nezaketle durumu anlamak isteyen Sâd b. Ebî Vakkas, Hz. Peygamber'e: "Yâ Resulüllah! Cuayl b. Sürâka'yı bıraktın da, Uyeyne b. Hısn ile Akra b. Habis gibilere yüzer yüzer develer verdin!" (Müslim, Zekât 137, 1060) hatırlatmasını yapmıştı.

Fahr-ı kâinat efendimiz, Hz. Peygamber (sav): "Varlığım kudret elinde olan Allah 'a yemin ederim ki; Uyeyne ve Akra gibileriyle yeryüzü dolup taşsa, Cuayl b. Sürâka onların tümünden daha hayırlıdır. Fakat ben bunları İslamiyet'e ısındırmak için fırsat kolluyorum. Cuayl b. Sürâka'yı, sınıksız sarıldığı imanıyla ahirette kendisine hazırlanan üstün mükâfatlara havale ediyorum." (İbn Hişam, 4/139, Vâkıdî, 3/948, İbn Sa'd, 4/246, Taberî, 3/137)

Davada iki gönül dostunun tek dayanakları Resulüllah (sav) yanındaki hatırlarıydı. Hz. Safvân, kendisinden bir zerre kadar fark görmediği can dostu Cuayl'e: "Gel, gidelim Hassan b. Sabit'ten intikam alalım. Vallahi, biz Resulüllah'a ondan çok daha yakınız", dedi. Hz. Safvân'ın teklifi, Cuayl b. Sürakâ'nın hiç hoşuna gitmedi. Ancak bunu Resulüllah bana emrettiğinde yapabilirim, diyerek ona bağlılığın kuralını hatırlattı. Bununla da kalmayarak, sakın sen de Resulüllah (sav) emretmedikçe böyle bir şeyi asla yapma diyerek sıkı sıkıya tembihledi.

Ancak Safvân, Cuayl'in o sıkı tembihine bir türlü anlam veremedi. Çünkü Hasan'ın bu iftirası sadece kendisiyle sınırlı kalmıyor, Hz. Peygamber'in ak-pak masum zevcesine de dil uzatıyordu. Hem de iftirayla namusunu lekelemekle kalmamış, şiiriyle bedevi diyerek hakaret de etmişti. Birine eyvallah dese bile; ya ikincisi, ya üçüncüsü artık sonu gelmeyecek, insanlar arasına çıkacak yüzü kalmamıştı zaten. Bazen ağzından birkaç mısra şiir kaçırsa da Hasan'a şiirle karşılık verecek güçte değildi.

Safvân b. Muattal bir gün Hassan b. Sabit'in üzerine kılıcıyla yürüyüp ona bir darbe indirerek şu beyti söylemiştir: *"Şu kılıç darbesini al benden, çünkü ben, bana hicvedilince şair olmadığım için şiir söyleyemem."* Olay Resulüllah (sav)'a bildirilince, O da Hassan ile Safvân b. Muattal'ı yanına çağırdı. Safvân: *"Ya Resulüllah, bani hicvetti. Bana çok eziyet etti, bu yüzden ben de vurdum."* cevabını vermiştir. Resulüllah (sav) Hasan'a *"Ya Hassan! İyi davran!"* deyince, Hassan *"Ey Allah'ın Resülü, bunu sana bırakıyorum"* dedi. Bu sefer Resulüllah (sav) yarasına karşılık olarak "Beyraha" diye bilinen Hudeyleoğullarının köşkünü ve Kıbtî bir cariyeye

olan Sîrin'i ona verdi. Sîrin, Resulü Allah (sav)'in oğlu olan İbrahim'in annesi Mariye'nin kız kardeşidir. (Zehebî, Siyeru Alâmi'n-Nubelâ 2/545-546.)

Safvân b. Muattal'in başta Hz. Peygamber ve Medine halkı, sahabe arasında özel bir güven ve sevgisinin olması, ifk mihnetini sabır ve basiretle atlatılmasına önemli katkılar sağladı. Eğer toplum nezdinde ona karşı duyulan güven, o kadar ağır iftirayı taşıyabilecek değerbilirlik ve itibar olmasaydı belki de ona tepkiler ve tahammül bu düzeyde kalmayabilirdi.

Safvân b. Muattal hakkında onu aklayıp tezkiye eden on ayetin nazil olmasıyla sahabe arasında tartışmasız derecesini yüceltmıştır. Bu ayetler bir yandan Hz. Aişe (ranha)'yle ilgili ve onu aklamışsa diğer yan-dan da Safvân b. Muattal ile de ilgilidir ve onu da aklamıştır. Buna ilaveten Hz. Peygamber (sav)'in Hz. Ayşe (ranha)'yle aynı ifadeyle; *“Ben onun hakkında ancak hayır biliyorum”* İbn Hibbân, 10/13) ifadesiyle tezkiye etmesi, Hz. Peygambere yakınlık derecesini de gösterir.

Allah (cc), ifk iftirasıyla karşı karşıya kalan ashapı yedi kat göklerin üzerinden inzal ettiği ayetleriyle aklayıp paklıklarını kıyamete kadar cihana ilan etmiştir. Münafıkların asılsız ifk iftiralarına karşı yerleri ve gökleri şahit tutarak aklamıştır. İfk mihnetiyle imtihan edilip kazananları kıyamete kadar, okunarak ibadet edilen ve okunması sevap olan ayetlere konu olma şerefiyle şereflendirmiştir.

İfk mihnetinin doğrudan ilk muhatabı Hz. Aişe ile Hz. Safvân'dır. Ancak Hz. Peygamber (sav), her ikisinin ifk mihnetiyle birlikte ifke bulaşan diğer ashapın mihnetlerini de çektiğinden onun mihneti hepsine denktir. Hz. Ebu Bekir de aynı durumdaydı, bir yandan kızının diğer yandan Resulü Allah'ın ıstırapları aynen ona da yansıyor. Her samimi Müslüman, ifk acısından mutlaka bir şekilde acı çekmiştir.

Cenab-ı Hakk'ın sahabeyi sınadığı ifk mihnetini başararak dereceleri yükselenler olduğu gibi kaybedenler de olmuştur. Çünkü Cenab-ı Hak, iftirayı duyan erkek ve kadın müminlerin hüsnü zanda bulunup “Bu apaçık bir iftiradır” demeleri gerektiğinden sorumlu olduklarını hatırlatıyor. Onlardan bir kısmı bu sorumluluğu yerine getirmediler. Aksine görevleri olmayan iftirayı dilden dile aktardılar. Bilgi sahibi olmadıkları bir konuyu ağızlarında geveleyerek bir düşünce niteliği varmış gibi etrafa yayarak günaha ortam hazırladıkları için şiddetle eleştirildiler.

Safvân b. Muattal (ra), sevgilisinin gölgesi olmaya hayatını adayacaktı ve öyle de yaptı. Hz. Peygamber Efendimizden ayrılmıyor ve özel sorularını soruyordu. Bir gün izin alarak şöyle bir soru sorar:

— Ya Resulüllah, senin bildiğin benim bilmediğim bir şeyi sana sormak istiyorum, Efendimiz:

— Nedir? Sor.

— Gece ve gündüz saatlerinde namaz kılmanın mekruh olduğu bir saat var mıdır? Efendimiz:

— Sabah namazını kıldıktan sonra güneş bir mızrak boyu yükselinceye kadar namaz kılma! Çünkü bu saat şeytana tapanların ibadet saatidir. Güneş tam orta-da iken namaz kılma çünkü o zaman cehennem kızıştığı ve kapılarının açıldığı zamandır. Güneş batıya meyledince namaz kıl! Bu namaza melekler de şahit olur. İkinci namazını kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar namaz kılma, buyurmuştur. (Ahmed b. Hanbel, 5/312; Hâkim, 3/594; İbn Hacer, 6/306)

Hz. Peygamber (sav), Safvân b. Muattal (ra)'ı emir, yasak veya herhangi bir bilgiyi Medine halkına duyurma görevini yerine getirmekle görevlendirirdi. Bu görevi yapan Safvân (ra): “Peygamber Efendimiz (sav) beni küp ve testilerde hurma şarabı yapmamamızı ilan etmeye gönderdi” hadisiyle bunu anlatır.

Safvân b. Muattal (ra), Hz. Peygamber (sav)'in en yakınında olabilen ve onun özel yaşayışındaki sırları hakkında bilgi sahibi olan bir sahabidir. Bu yakınlığını rivayet ettiği şu hadisi şerif anlatır.

Peygamber Efendimiz (sav) ile bir yerde geceleyin konaklamıştık. Gece namazını nasıl kıldığımı seyrettim; Yatsı namazını kıldıktan sonra uyudu, gece yarısı uyandı Âl-i İmran suresinin son on ayetini okudu ve uyudu sonra kalktı, dişlerini misvakladı abdest aldı ve iki rekât namaz kıldı. Kıyamı mı, rükûu mu, yoksa secdesi mi daha uzundu bilmiyorum. Namazdan sonra uyudu biraz sonra tekrar uyandı, Âl-i İmran suresinin son on ayetini okudu ve kalktı, misvak kullandı, abdest aldı ve iki rekât namaz kıldı. Yine kıyamı mı rükûu mu yoksa secdesi mi hangisi uzundu bilmiyorum. Yattı ve tekrar kalktı önce yaptıklarının aynısını tekrar etti, bu şekilde on bir rekât teheccüt namazı kılmişti.” (Ahmed b. Hanbel, 5/312; Taberânî, Mu'cem, 8/52-53)

Ashab-ı Kiram Hazretleri, Resulü Allah'a olan yakınlıkları gereği her türlü sıkıntılarını, sevinçlerini onunla paylaşırlardı. Ebu Said (ra)'den rivayet edilen bir hadisi şerif bu duruma anlatı:

Safvân b. Muattal ile hanımı Peygamber Efendimize bir sorunlarını arz ederler. Peygamber Efendimiz; Safvân (ra)'a ve hanımına nafile ibadetlerde aşırıya kaçmamalarını, ev işlerini ve ilişkilerini bu sebeple aksatmamalarını tavsiye etmiştir.

8. İfk Sonrası Hz. Safvân b. Muattal (ra)

İfk öncesi Hz. Peygamber (sav)'ın en yakınında olanlardan biri olan Hz. Safvân b. Muattal, ifk sonrasında da aynı durumunu korudu. Hatta beraati, Allah tarafından indirilen ayetlerle tasdik edildikten sonra sahabe arasında Kur'an-ı Kerim'e konu olduğundan dolayı daha üstün bir derecesi olduğu gözüyle bakılmasına ve daha saygın bir yerinin olmasına sebep oldu.

Hz. Safvân b. Muattal (ra), ifk sonrası tüm savaşlara katılmış cepheden cepheye koşmuştur. Her savaşta çeşitli önemli aktif görevler yüklenmiştir. Katıldığı savaşlarda onun her savaşta yaptığı orduyu geriden takip ederek gözetleme görevinin yanı sıra en ön saflarda cesur bir asker olarak savaşmıştır. Bazı savaşlarda da ordunun bir kanadını yöneten komutan daha sonraları ise müfreze ve ordu komutanlığı gibi görevler yapmıştır.

Hz. Safvân b. Muattal'in içkiyi yasaklayan ayetin nazilinden sonra, Hz. Peygamber (sav)'in emriyle nelerin içki ve haram, nelerin de içki ve haram olmadığını açıklayan bilgileri halka duyurmak için görevlendirdiği bilinir. Hz. Safvân b. Muattal, bu görevi gereği Medine sokaklarını dolaşarak halka: *“Küplerde mayalanıp bekletilerek yapılan nebiz denilen içkiyi yapıp içmelerinin haram olduğunu ve yasaklandığını”* ilan etmiştir. (Hâkim, 3/594; Müsned, 2/292; İbn Hacer, 6/306)

9. Safvân b. Muattal (ra) Kürz b. Cabir (ra) Seriyesinde

Hz. Safvân b. Muattal, bahadır, cesur ve kuvvetli genç bir sahabiydi. Bu özelliklerinden dolayı Medine dönemi boyunca bütün seriye ve harplere katıldı. O, kahramanlık ve bahadırılığıyla bazı savaş ve seriyyelerde ön plana çıkar. Bu özelliklerinden dolayı da acil durumlarda gönderilen hızlı birliklerde görevlendirilmiştir. Bu seriyyelerden biri de Kürz b. Cabir Seriyesi'dir.

Hicretin altıncı yılında Hz. Peygamber (sav), Hudeybiye Seferi'ne çıkmadan hemen önce, bir bedevi topluluk Medine'ye gelerek İslam'a girdiler. Bunlar yoksulluktan bedenleri zayıf, hastalıklı, sıtmalı ve karınları şişmiş perişan bir durumdaydılar. Hz. Peygamber (sav) bu bedevi gurubun yeniden sağlıklarına kavuşmaları için iyi beslenip iyileşmeleri maksadıyla devletin develerinin yayıldığı temiz havalı yere gitmelerini emretti.

Bedevi grubun orada deve sütüyle beslenip temiz ve serin havada sağlıklarına kavuşmalarını istiyordu. Onlar da gittiler, kısa sürede hastalıkları iyileşti, zayıf ve çelimsizlikleri şişmanlık ve kuvvete dönüştü. Ancak bedevilerin sağlıklarına kavuşup durumlarının düzelmesiyle birlikte kendilerine yapılan bu samimi iyiliğin karşılığında en iğrenç bir nankörlük örneğini gösterdiler.

Bedeviler, Hz. Peygamber'in görevlendirdiği develerin başındaki çobanın gözüne, diline dikenler batırarak işkence yaptılar, el ve ayaklarını kesip en feci bir biçimde öldürdükten sonra develeri de çalıp kaçtılar. Bu acıklı olayın Medine'de duyulması üzerine Hz. Peygamber, hemen içlerinde Hz. Safvân b. Muattal'ın da olduğu yirmi kişilik bir süvari müfreze birliği hazırladı.

Hz. Safvân b. Muattal, ifk öncesinde olduğu gibi sonrasında da kendisini Hz. Peygamber'in en yakınlarından biri olarak görürdü. Hatta uzak diyarlardan gelip sığındığı İslam'ı ve en zor günlerinde onu en yakınıyla denk tutan övgü dolu sözlerinden dolayı Peygamber (sav)'e daha çok sevgi ve yakınlık duyuyordu. Uğruna ailesini, kabilesini ve doğup büyüdüğü yurdunu terk ettiği İslam'ı ve onun kutlu peygamberini şimdi daha çok seviyor ve daha çok bağlılık duyuyordu. Görünürde uzaklarda, gurbetlerde yaşıyordu. Ancak o, sevgili peygamberinden uzaklarda yaşadığı ömrünü gurbette sayıyor, dedesinin ve babasının Mekke hikâyelerini dinleyerek İslam'a özlemle yaşadığı günlerini boşa geçmiş sayıp hayıflanıyordu.

İfkin hayra bakan yüzünü görmeye çalışırdı. Yüce Allah'ın ifk ile sosyal tebriyenin hikmetlerini düşünürdü. Kendisine layık görülen Kuran-ı Kerim'de anılma gibi en yüce rütbeye çok sevinirdi. Diğer yandan da kazandığı bu yüce makamı koruyamama korkusuyla her gününü daha iyi yapma ve daha güzeli başarma koşuşturmaları içinde geçirirdi.

Hz. Safvân b. Muattal, Cehennemden koruyacak sevgilisinin şu sözünü kendisine rehber edindi. "İki göz vardır ki, cehennem ateşi onlara dokunmaz: Allah korkusundan ağlayan göz ve Allah yolunda geceyi nöbette geçiren göz." (Tirmizî, Fedâilü'l-Cihâd, 1639)

Allah yolunda geceyi nöbette geçirmek için uzaklara ta uzaklara gitti. Sınırların en uzağına, en mihnetlisine, en meşakkatlisine gitti. Ateşin yakmayacağı bir gözünün olması için müminleri gözetleyen bir murabıt olarak uzaklarda çok uzaklarda, ancak sevgililerinin arasında şehit düştü.

10. Hz. Safvân b. Muattal (ra) Ermenistan Fethinde

Âbid ve zâhid bir asker olarak Medine’de İslam’a hizmete başlayan Hz. Safvân b. Muattal, daha sonraları komutan olarak bu hizmetini sürdürdü. Hayatını adadığı sevgilisi Resulüllah’ın yolunda onun sünnetini yaşama tek gayesiydi. Bunun için başarılı askerliğinin yanı sıra zahitlik yolunun da mahir bir yolcusuydu.

Hz. Safvân b. Muattal, şahsiyetinin merkezine İslâm'a samimi inancını ve Hz. Peygamber'e derin sadakatini alır, mütevazı kişiliğinin yanı sıra gerektiğinde cesaretin en canlı örneklerini veren biridir. Fakirlere, zor durumda olanlara yardım eder, misafirlere ikramda bulunurdu. Az konuşur, az konuşmayı tavsiye ederdi. Başkalarının hakkına titizlikle uyar, sürekli Hz. Peygamber'i örnek alırdı. Hoşgörü, kararlılık, istişare ve insan haklarına saygısı onun en belirgin özelliklerindendi.

Hz. Safvân b. Muattal, İyâz b. Ganm komutasında el-Ceziredeki İslâm fetihlerine katıldı. İyâz b. Ganm onu ve Habîb b. Mesleme'yi 639 yılında el-Cezîre sınırları içindeki Samsat’a gönderdiği birliklere komutan tayin etti. (Vakıdı, 2/436)

Hz. Safvân b. Muattal, 640 yılında Ermenya savaşlarına katıldı ve Samsat fethedildi. Fetihden sora bir sınır karakolu olan Samsat’ta yerleşerek Ermeni ve Bizans sınırlarının kesişim yerinde bir murabıt olarak yaşadı. Hayatının geri kalan kısmında sınırları gözetleme ve koruma görevini yaptı. Düşman hazırlık ve saldırılarını sürekli kontrol altında tutmak için gerektiğinde akıncı birlikleriyle düşmanın içlerine kadar akıncı birlikleriyle ilerler, saldırılar düzenleyerek kuvve-i manevilerini çökerterek, onlardan gelebilecek saldırıları önlerdi.

Hz. Muaviye (ra) döneminde Bizans’a karşı yapılan büyük bir savaşa sınır birlikleri olarak askerleriyle katıldı. Bu savaşta üstün kahramanlık ve başarılar gösterdi. Hatta savaşta ayağının kırılmasını aldırmandan savaşa devam etmesiyle ünlenmiştir. Sefer dönüşü altmış yaşlarında iken ikamet ettiği sınır ribatı olan Fırat nehri kenarındaki Samsat’a dönerken rahatsızlığı arttı. Samsat yakınlarına vardığında şehre ulaşamadan şehit oldu ve oraya defnedildi.

Hız. Safvân b. Muattal, Samsat'ta garip değildir, gurbette hiç değildir. Çünkü o, öz yurdundan, öz yuvasından koparak asırlar sonra gelecek biz sergililerine, en sevdiği, canını feda ettiği sevgilisinin mesajını ulaştırdı. Kadirşinas olan onun sevgilileri asırlardır onu severler, işte o da kendisini çok sevenlerinin arasındadır. Onun katlandığı mihnetler, meşakkatler ve sıkıntılar o kutsi mesajın bize ulaşma aracıdır. Allah'ın rahmet, merhamet ve İslam medeniyetinin nimetlerini bize akıtan o kutsal nur oluşuyla bize hakkı ulaştıran o sahabi-î celile minnettariız. Bizi, biz yapan İslam'ı, onun yüce ahlâkını ve cennet vatani onun elinden emaneten devraldık ve aynı hassasiyetle gelecek nesillere devretmek görevimizdir.

Hız. Safvân b. Muattal, İslam'ı sevdi, onun uğrunda her zorluğa göğüs gerdi ve canı pahasına bize teslim etti. Bizim de onu sevmemiz ve emanetine sahip çıkarak aynı coşku ve titizlikle gelecek nesillere ulaştırmamız emanette emin olmamızın zorunlu gereğidir.

Allah, Safvân b. Muattal'a rahmet eylesin. Hâlis bir Müslüman olarak her zaman Resulüllah'ın en yakınında yerini aldı, ifk mihnetini göğüsledi. Mücahit olarak savaştan savaşa koşarak yaşadı. Emanet olan bedeniyle imtihan oldu, kırık ayağıyla savaştı ve sevgilisinin yolunda yürüyerek ona kavuştu. Allah, sâlih amel işleyenlerin amelini karşılıksız bırakmaz.

Hız. Safvân b. Muattal (ra), ömrünün sonuna kadar sınır karakollarda düşmanın tecavüzünden korumak için nöbet tutmuştur. Sınır boylarında savaşa hazır bir asker olarak kışla ve karakollarda ikamet etmiştir. Allah yolunda cihat yaparak kalbi imanda güçlü, kuvvetli ve ibadete bağlı tutarak daimi itaatte kılmak için ribatlarda yaşamıştır. Biryandan dini ve vatani savunurken diğer yandan da Müslümanların birlik içinde yaşamalarını sağlamaya çalışmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in ribat yapılmasını emreden şu ayetin emrini yerine getirmek için Samsat'a yerleşmiştir. "Ey iman edenler! Sabrediniz, sabır yarışında bulununuz, cihat için sınırlarda nöbet bekleyiniz ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz." (Âl-i İmrân, 200) Samsat sınır karakolu olan ribatta akıncı komutanlığı yaptığı sırada şehit düşmüştür.

Hız. Safvân b. Muattal, savaşın olmadığı zamanlarda topluma hizmet maksatlı sosyal görevleri alır ve bunları coşkuyla yerine getirirdi. Örneğin Hız. Peygamber (sav), bazen Medine'de bir bilgiyi halkla paylaşmak onlara duyurmak isterdi. Toplumu ilgilendiren yeni nazil olan bir emir veya yasak bilgisinin duyurulması veya savaşa hazırlık gibi olağanüstü bir durumun ortaya çıktığında halka duyurulması gibi çeşitli duyuruların ilanında görev almıştır.

Sonuç

Hız. Safvân b. Muattal ve onun kahramanı olduğu ifk olayı, sonuçları açısından İslam tarihinde önemli bir yere sahiptir. İfk olayının ardından ilgili ayetlerin bildirilmesi ve sorumluların cezalandırılmasına kadar geçen bir aylık sürede Hız. Peygamber (sav)'in sahabeyle istişareleri İslam'ın istikbale hükmetmeye ön hazırlıkları niteliğindedir. Danıştığı kimselerin hemen hepsi Aişe'nin masum olduğunu düşündüklerini belirtmeleri, sahabe toplumunun yapısı hakkında önemli bilgi ve davranış biçimlerini bize gösterir.

İnsanı manevi alanda en hızlı ve emin yücelten belalar ile imtihandır. Sahabeler en büyük belalarla imtihan edilmiş bu imtihanlarda başarılı olarak sahabe olmuşlardır. İmtihanın büyüklüğü oranında elde edilen dereceler de büyüktür. Bunun için en büyük belalara maruz olanlar önce Peygamberler, sonra da fazilette onları takip edenlerdir. Resulüllah (sav) bir hadis-i şeriflerinde: “İnsanlar içinde en ağır imtihana çekilenler Peygamberlerdir. Sonra sırasıyla (rütbeleri) onları takip edenler, sonra onları takip edenlerdir. Kişi dinine göre müptela kılınır (imtihana çekilir). Eğer dininde salabetli ise imtihanı (bela ve musibetleri) da ağır olur. Eğer dininde gevşek ise o oranda imtihan edilir. Bela o kimseyi devamlı takip eder. Nihayet onu bırakıncaya kadar kul, yeryüzünde hatasız yürümeye başlar.” (Sünen-i İbni Mâce, 2/1321, 1331, 1335)

Resulüllah son peygamber ve kâinatın seyidi olduğundan dolayı imtihanı da en büyük olanıdır. Sahabeleri de onunla birlikte çilelere ve bu büyük imtihanda derecelerine göre hisselerle sahiptirler. Bunun için sahabeye amellerin sevabı ve uhrevi fazilet açısından yetişilemez. Onların ömürleri kısa, amelleri az da olsa, bir dakikalarına bir yılda yetişilemez. Her saatleri, o bir yıllık ibadet sevabı kazanan neferin bir saati hükmündedir. Bu hususta pek çok benzer hadis-i şerif vardır. (Bk. Râmûz, (935, 1076, 1150, 1152, 1233, 1430, 1443, 1583, 606, 1637, 1643, 3665, 5796). Bu hadisler peygamberlerin ve onlarla beraber o belaları göğüsleyen sahabenin ne büyük imtihandan geçtiklerini gösterir.

Allah (cc)'ın her bir ismi kendi hüküm ve manasını görmek ve göstermek ister. Her ismin hükmünün gereği olarak Allah, bütün isimlerinin mana ve hükümlerinin gereğini icra eder ve ediyor. Şafî ismi kendi mana ve hükmünü gösterip icra etmek için nasıl hastalığı gerektiriyorsa, Rezzak ismi de açlığın olmasını gerektirir. Muhyi ismi hayatı iktiza ederken, Mümit ismi ölümü ve ölüme aracı olan vesileleri ister. İnsan, musibet ve sıkıntılara maruz kalırken diğer yandan da isimler sahnelenmektedir. Kâinata işleyen tertip ve sebepler

vasıtasıyla iş görme kuralı gereği bir neticeye ulaşmak için bu tertip ve sebepleri yerine getirmekle mümkündür. Belalar insan için bir zahmettir, ancak neticesi olan rütbelere bir rahmettir.

Namaz kılmak nefse bir zahmet gibi görünse de, dünyevi ve uhrevi faydaları rahmettir. Oruç tutmak nefse bir eziyet ve zahmet olsa da sonucu kalp ve ruhun inkişaf edip letafet kazanması, kabir ve ahirette cennet kazandırdığı için sonucu rahmettir. Bu açıdan bakıldığında musibetler ve dünyevi sıkıntılar nefis ve cisim için birer elem ve azap olsa da sabır ve metanetle isyan etmeden başarmak hem dünyevi hem de uhrevi büyük bir kazançtır.

Sahabe ve velayet gibi yüce makamların o nurlu ve tatlı meyveleri ancak zahmet ve eleminden sonra tadılabilir. Bu zahmet ve sebep perdeleri, ilahî isimlerin terbiye ve talimi içindirler. Yani elem ve sıkıntı imtihanları o isimlerin perdelerini açar ve anlaşılmasını sağlar. Sahabenin maruz kaldığı sıkıntı ve imtihana bu açıdan bakılmalıdır. Dünyaya gönderildikleri o mükemmel istidatların inkişaf etmesi, gerçek kıymet ve değerini bulması için işlenmesi ve imtihana tabi tutulmasıdır. Bu imtihan esnasında bazı sıkıntı ve meşakkatler çekilir, ancak neticede insan-ı kâmil olup cennete layık bir kıymet kazanır.

Bibliyografya

1. Ahmed b Hanbel, Müsned, (tah. Şuayb Arnavut), Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1996-2001
2. Belâzurî, Ebû'l-Hasen b. Yahya b. Cabir, Ensâbü'l-Eşrâf, Beyrut, 1417
3. Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, es-Sâhîh, Riyad, 1419, Daru's- Selam Yayınları
4. Canan, İbrahim, Hadis Külliyyâtı Kütüb-i Site Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yay. Ankara, 1995
5. Hâkim, Ebû Abdullah en- Nisâbü'rî, Müstedrek, Beyrut, 1335/1916
6. İbn Abdilberr, Ebu Ömer Yusuf b. Abdullah, el-İstiab fi Ma'rifeti'l-Ashab, Beyrut 1328.
7. İbn Esîr, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed, Usdu'l-Ğabe fi Marifeti 's-Sahabe, Beyrut, 1414/1993
8. İbn Hacer el-Askalânî, Şihabüddin Ahmed b. Ali, el-İsâbe Fî Temyîzi's- Sahâbe, Mısır, 1328
9. İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik, es-Sîretü 'n-Nebeviyye, Beyrut, 1995
10. İbn İshak, Muhammed, es-Sîre, (tah. Muhammed Hamidullah), Konya, 1981
11. İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail, el-Bidâye ve'n-Nihâye, thk. Ahmed Ebu Hakim vd., Beyrut 1992.
12. İbn Mâce, Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, es-Sunen, Riyad, 1419, Daru's-Selam Yayınları

13. İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Meni'ez-Zührî, et-Tabakâtü 'l Kübrâ, Mısır, 1308
14. İbn Sa'd, Muhammed, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, Beyrut 1985.
15. Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b.Haccâc; es-Sâhîh, Riyad, 1419, Daru's- Selam Yayınları
16. Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb; es-Sunen, Riyad, 1419, Daru's-Selam Yayınları